

М.С. Булига
студ. I курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к. ю. н., доц. К.Ю. Кармазіна

ВИЛУЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ВЛАСНОСТІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА ЇЇ РЕЗИДЕНТІВ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України змусило державу надати архіважливого значення питанню національної безпеки й діяти у всіх напрямках, аби належним чином гарантувати її. Серед таких напрямків неабияке значення має вилучення об'єктів права власності Російської Федерації, тож досліджувана у цій публікації тема є надзвичайно актуальною й потребує детального аналізу порядку та підстав для проведення цієї процедури.

Розпочнемо із з'ясування співвідношення між поняттями «націоналізація», «вилучення» та «відчуження». Поняття «націоналізація» тлумачиться як примусове відчуження об'єктів права приватної власності на користь держави з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості [1, ст. 1]. Відчуження об'єктів приватної власності під час воєнного стану не вважається націоналізацією. Щодо самого відчуження, то воно передбачає примусове позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що неодмінно має бути відшкодовано згідно зі спеціальною процедурою [2, ст. 1]. Поняття «вилучення», на перший погляд, звучить майже тотожно з «відчуженням», проте між ними наявна суттєва різниця. Воно передбачає примусове позбавлення права власності саме державних, а не комерційних установ, підприємств чи господарських об'єднань без подальшого відшкодування [2, ст. 1].

Отже, у випадку позбавлення Російської Федерації будь-яких форм власності на території нашої країни доречно вживати саме термін «вилучення», оскільки така процедура здійснюється на безоплатній основі як один із методів покарання за вчинення цієї державою та її агентами воєнних злочинів. Таким чином, така

процедура не передбачає жодної компенсації та відшкодування за вилучення майна і врегульована Законом України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів».

В цьому законі фігурує таке поняття як «резиденти», під яким розуміють юридичних осіб (їх філії, представництва), що здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України на території України, засновником (учасником, акціонером) або бенефіціаром яких прямо або опосередковано є російська федерація [3, ст. 1]. Це частково дає нам відповідь на запитання стосовно переліку юридичних осіб, до яких цей закон може бути застосований.

Проте, в законі чітко не сформовано за якими підставами можливе вилучення власності саме у фізичних осіб. На думку В. Мартинчука, «для цілей конфіскації до громадян Російської Федерації також прирівняні особи, незалежно від їх громадянства, що відповідають будь-якому з наступних критеріїв: мають найбільш тісний зв'язок з Російською Федерацією, мають місце проживання у Російській Федерації, займаються основною діяльністю у Російській Федерації» [4].

Необхідно зазначити, що проєкт закону про внесення змін до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» щодо уточнення окремих положень станом на 02.04.2022 р. був відправлений на підпис Президенту України, тож є сподівання на те, що після набрання ним чинності деякі з вищезазначених прогалин будуть усунені.

Мотивом для вилучення майна виступає суспільна необхідність, а сама процедура має ґрунтуватися на принципах законності, прозорості, об'єктивності, відповідності меті, стратегічної важливості та ефективності [3, ст. 3].

Окремі автори зосереджують увагу на 1 статті I Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зазначивши, що вона може використовуватись як підстава для оскарження вилучення майна [4]. Але водночас слід пам'ятати, що: «жодним чином не обмежується право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном» [5, ст. 1]. Тож, на думку авторки, Закон

України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів» не суперечить даній Конвенції, оскільки, як вже було зазначено вище, існує реальна загроза національної безпеки, а її усунення повністю відповідає інтересам суспільства.

Що стосується порядку, згідно з яким відбувається примусове вилучення майна РФ та її резидентів, то рішення про позбавлення прав власності приймається Радою національної безпеки і оборони України та вводиться в дію Указом Президента України. У свою чергу, право на подання проєкту рішень має лише Кабінет Міністрів України [3, ст. 3]. Законом встановлено шестимісячний термін після скасування або завершення воєнного стану, по вичерпанню якого рішення Ради національної безпеки і оборони України передається на затвердження Верховної Ради України. «Примусово вилучені відповідно до цього Закону об'єкти права власності Російської Федерації та її резидентів передаються у господарське відання на тимчасовій або постійній основі спеціалізованому державному підприємству, яке у разі необхідності створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на базі вилучених об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів (цілісних майнових комплексів)» [3, ст. 4].

Отже, підбиваючи підсумки можна стверджувати, що ухвалення Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» є суттєвим кроком у запобіганні загрози національним інтересам України, а запроваджена ним процедура вилучення є своєрідним способом поповнення держскарбниці, що дозволить всім сферам суспільства отримувати належне фінансування, а зруйнованій війною інфраструктурі – якомога швидше відновити свою роботу.

Список використаної літератури

1. Про націоналізацію : Проєкт Закону України від 20.08.2014 № 4505а-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JG3H57IA?an=94> (дата звернення: 11.05.2022).
2. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 23.04.2021 № 4765-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text> (дата звернення: 12.05.2022).

3. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів : Закон України від 03.03.2022 № 2116-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text> (дата звернення: 12.05.2022).
4. Мартинчук В. Закон про націоналізацію майна росіян: що передбачено та на кого поширюється. 04.05.2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/210999_zakon-pro-natsionalzatsyu-mayna-rosyen-shcho-peredbacheno-ta-na-kogo-poshiryetsya (дата звернення: 12.05.2022).
5. Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952 № ETS № 009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (дата звернення: 13.05.2022).